

Віктор БЕРЕЗЕНКО,

Київський університет туризму, економіки і права

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

У статті проаналізовано особливості конституційно-правового регулювання державного кордону у практиці ряду зарубіжних країн. На основі вивчення змісту конституцій, конституційних та інших законів досліджується статус і режим такого державно-правового інституту як державний кордон, його захист та подолання викликів і загроз непорушності державних кордонів, прикордонній безпеці. Досвід деяких пострадянських, європейських та інших держав може стати корисним у процесі удосконалення законодавства України у цій сфері, гармонізації з європейськими і міжнародно-правовими стандартами.

Ключові слова: державний кордон, правове регулювання, конституція, закони, захист, безпека кордонів, непорушність.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Переважну більшість країн сучасної цивілізації проголошено вільними, незалежними і суверенними державами. Як правило, це регламентується у вступних частинах або перших розділах конституцій сучасних держав. Територія будь-якої держави завжди певним чином організована, поділена на частини адміністративного чи політичного значення з метою управління соціально-економічними процесами і взаємодії з населенням. А межі територій держав у тих або інших формулюваннях відображені в конституціях, конституційних та інших законодавчих актах.

До теперішнього часу відкриті для наукової дискусії питання конституційно-правового регулювання державного кордону, його захисту та охорони, гарантій прикордонної безпеки і територіальної цілісності, чи необхідним є впровадження у національну правову систему базових цінностей, що склались в європейській правовій традиції? Саме ці питання актуалізували напрям і тематику нашого дослідження.

Враховуючи той факт, що не всі існуючі державні кордони України, на відміну від більшості держав світу, відповідно до міжнародно-правової практики делімітовані і демарковані, іноді виникають міжнародні спори з питань окремих ділянок ліній проходження державних кордонів, вони вже стали предметом розгляду міжнародних судових інституцій, вважаємо необхідним вивчення усталеної зарубіжної практики у цій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Очевидно, що відсутність ґрунтовних наукових досліджень правового регулювання державних кордонів, їх встановлення і захисту, особливостей видів державних кордонів, непорушності не сприяє забезпеченню їх належного функціонування.

З часу проголошення незалежності України історичні, міжнародно-правові, адміністративно-правові чи кримінально-правові аспекти державних кордонів, стали об'єктом вивчення учених О. Задорожнього, Н. Камінської, М. Кулика, А. Мостиського, О. Мякоти, В. Половнікова, В. Сіцінського, Т. Цимбалістого, Т. Цимбрівського, В. Чумака, О. Чудновського. Представники інших галузей наукових знань (країнознавство, економічна географія, історія, військові науки, державне управління) активніше вивчають питання державних кордонів. Йдеться про таких науковців: Дністрянський М., Купрієнко Д., Дем'янюк Ю., Масляк П., Трохимчук С., Трюхан М., Сіцінський Н., Федунь О., Яценко Б., Матъез А., Оовел А., Порк А., Рібер А., Тернер Ф. Дж., Сима Цянь, Февр Л.

Мета статті полягає у здійсненні аналізу конституційно-правового регулювання державного кордону на основі вивчення змісту конституцій, конституційних та інших законів ряду пострадянських, європейських та інших держав. Це дозволить з'ясувати особливості статусу і режиму даного державно-правового інституту, його захисту, попередження і подолання викликів і загроз непорушності державних кордонів, прикордонній безпеці. Зарубіжний досвід є важливим для удосконалення законодавства України у цій сфері, гармонізації з європейськими і міжнародно-правовими стандартами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конституційно-правова практика більшості держав є результатом їх національних правових традицій, географічних особливостей, історичних здобутків і місцевих звичаїв. Основні закони держав відображають взяті міжнародні зобов'язання цих держав за міжнародними угодами, у т.ч. стосовно державних кордонів.

Так, зазвичай конституційно-правові норми часто відображають лише принциповий підхід до питання розмежування територій держав з усталених позицій міжнародного права. Йдеться про ділянки суші, внутрішніх вод, 12-мильну смугу територіального моря біля берегів держави, континентальний шельф, повітряний простір над даними сухопутними і водними просторами на можливо досягнуту висоту [1].

Не дивлячись на поширене застосування прийнятих у міжнародно-правовій практиці підходів до встановлення державних кордонів, іноді конституції фіксують кордони держави по паралелям і меридіанах (наприклад, у Західному Самоа), називають держав-сусідів (Коста-Ріка), перелічують острови (Куба), визначають «свій» сектор моря і його кордони з деякими державами (сектор Каспійського моря в конституції Азербайджану) і т.д.

Засади визначення державних кордонів та поділу територій держав на адміністративно-територіальні одиниці, на наше переконання, значно відмінні. Незалежно від форм державного устрою, адміністративно-територіальний поділ не зводиться до простого географічного розмежування складових території держави, є необхідним для раціональної організації життєдіяльності суспільства, виробничої діяльності та організації системи влади.

У багатьох профільних законодавчих актах, насамперед, конституційних законах окремих держав закріплюється своєрідний національний підхід до принципів державної прикордонної політики. Згідно із Законом «Про державний кордон Республіки Беларусь» 2008 р. Республіка Беларусь при здійсненні державної прикордонної політики керується такими принципами:

– забезпечення національної безпеки, міжнародної безпеки;

- взаємної поваги суверенітету, рівності й територіальної цілісності держав;
- непорушності державного кордону;
- мирного розв'язання прикордонних питань та інцидентів;
- взаємовигідного всестороннього співробітництва з іноземними державами;
- поваги прав і свобод людини і громадянина [2].

Згідно ст. 2. «Визначення державного кордону Азербайджанської Республіки і забезпечення його охорони» аналогічного закону Азербайджанської Республіки державний кордон визначається постановами Верховної Ради Азербайджанської Республіки. Зміна державних кордонів може бути вирішена шляхом референдуму. Неоформлені державні кордони Азербайджану із суміжними державами закріплюються міждержавними договорами [3].

У свою чергу, Законом «Про державний кордон Республіки Казахстан» державний кордон визначається міжнародними договорами Республіки Казахстан, ратифікованими Парламентом. За ст. 2 даного акту «Прикордонна політика Республіки Казахстан» Республіка Казахстан, виходячи з міжнародних принципів територіальної цілісності і недоторканності державних кордонів, на основі проголошеної правонаступності відносно колишнього СРСР підтверджує проходження свого державного кордону, установленого чинними на день введення в дію даного Закону міжнародними договорами, включаючи акти про адміністративно-територіальне розмежування Республіки Казахстан та інших держав – колишніх республік СРСР [4].

Способи встановлення державних кордонів на конституційно-правовому рівні практично не відрізняються, оскільки є результатом імплементації існуючих міжнародно-правових норм у цій сфері, які акумулюють усталену світову практику, є загальними універсальними інструментами визначення державних кордонів. Це стосується і місць проходження їх ліній – на суші, на морі, на ріках та інших водоймах (ст. 5 згаданого закону Республіки

Казахстан), – на суші, в Каспійському морі, на ріках та інших водоймах, на водосховищах гідровузлів та інших штучних водоймах, на залізничних й автодорожних мостах, інших спорудах, що проходять через прикордонні ділянки рік (ст.3 згаданого закону Азербайджанської Республіки)

У результаті імплементації норм спеціальних галузевих міжнародно-правових актів у внутрішньодержавних законах регламентуються межі прибережних територіальних вод, територіальних просторів зі змішаним правовим статусом – континентального шельфу, виключної економічної (морської) зони, повітряних просторів над ними. За Конвенцією ООН з морського права 1982 р. й інших актів до територіальних вод (моря), що перебуває під суверенітетом держави, відносять прибережні морські води шириною 12 морських миль, які беруть відлік від лінії найбільшого запливу як на материку, так і на островах, що належать державі, або від прямих вихідних ліній, що з'єднують відповідні географічні точки, визначені міжнародними договорами [5]. До континентального шельфу держав відносять поверхню і надра дна морів від зовнішньої межі територіальних вод (моря) до його середньої лінії.

Дещо схожими за змістом є трактування державних кордонів у законодавстві інших держав, поряд з визначенням державних кордонів у законодавстві України. Це так само стосується і способів захисту.

Так, згідно Закону Республіки Беларусь «Про державний кордон Республіки Беларусь» 2008 року державний кордон Республіки Беларусь – це лінія і вертикальна поверхня, що проходить по цій лінії, що визначають межі території Республіки Беларусь (суші, вод, надр, повітряного простору). Відповідно до аналогічного закону Республіки Казахстан 1993 р. державний кордон, виходячи з міжнародних принципів територіальної цілісності і недоторканності, розглядається як лінія, що визначає юридично закріплену простору межу території (суші, вод, надр, повітряного простору), на якій Республіка Казахстан володіє усією повнотою суверенних прав.

Легальне закріплення поняття державного кордону знайшло своє відображення у ст. 1 Закону Російської Федерації 1993 р. «Про Державний кордон Російської Федерації». Так, державним кордоном Російської Федерації є лінія і вертикальна поверхня, що проходить по цій лінії, які визначають межі державної території (суші, вод, надр і повітряного простору) Російської Федерації, тобто просторові межа дії її державного суверенітету [6].

Наведені визначення можуть бути застосовані до кордону практично будь-яких інших держав. Конституції пострадянських країн підкреслюють, що їх території в існуючих кордонах є цілісними, неподільними і недоторканими.

Наприклад, за ст. 3 Конституції Киргизії «територія Киргизької Республіки в існуючих кордонах недоторканна і неподільна». Аналогічна норма міститься і ст. 2 Конституції Казахстану – «суверенітет Республіки поширюється на всю її територію. Держава забезпечує цілісність, недоторканність і невідчужуваність своєї території» [7].

Територія грузинської держави визначена станом на 21 грудня 1921 р. Територіальна єдність і недоторканність державних кордонів підтверджені Конституцією і визнані законодавством Грузії, світовим співтовариством і міжнародними організаціями (ч.2 ст.2 Конституції Грузії). Заборонено відчуження території грузинської держави, зміна державних кордонів допускається лише на основі двосторонніх угод із сусідніми державами. За Конституцією Азербайджану територія Республіки єдина, неподільна і недоторканна. Внутрішні води Азербайджану, належний йому сектор Каспійського моря (озера), повітряний простір над Республікою – складові частини її території... Лише за рішенням парламенту Азербайджану шляхом проведення референдуму всього населення на основі згоди азербайджанського народу може проводитись уточнення державного кордону» [8–9].

Поряд з пострадянським досвідом, в умовах євроінтеграції вкрай важливим є вивчення практики європейських держав у контексті конституційно-правового забезпечення статусу і режиму їх території, державних кордонів тощо.

Так, аналіз конституційних положень Основного Закону Республіки Польща 1997 р. дозволяє зробити висновок, що нечисленними є норми стосовно державного кордону. За ст. 26 конституції «Збройні Сили Республіки Польща служать захисту незалежності держави і неподільності її території, а також забезпеченню безпеки і недоторканності її кордонів». Відповідно до ст. 11 Конституції Чеської Республіки 1992 р. «Територія Чеської Республіки становить собою неподільне ціле, її державні кордони можуть змінюватися тільки конституційним законом.

Конституцією Угорської Республіки 1949 р. закріплено: «Угорська Республіка захищає свободу і владу народу, незалежність країни і її територіальну цілісність, а також її кордони, закріплені у міжнародних договорах. Угорська Республіка заперечує війну як засіб вирішення спорів між націями і утримується від застосування насилля, спрямованого проти незалежності чи територіальної цілісності інших держав, відповідно, від погрози застосування сили... Угорська Республіка відчуває відповідальність за долю угорців, проживаючих поза межами її кордонів, і сприяє культивуванню їх зв'язків з Угорщиною» [8].

Конституція Фінляндії 1999 р. в § 4 «Територія держави» визначає, що «Територія Фінляндії цілісна. Державні кордони не можуть бути змінені без згоди Парламенту». За ст.3 Конституції Республіки Молдова 1994 р. «територія Республіки Молдова невідчужувана (п. 1). Кордони країни закріплені органічним законом з дотриманням загальновизнаних принципів і норм міжнародного права (п. 2)». У свою чергу, Конституція Румунії регламентує: «територія Румунії є неподільною (п. 1 ст. 3). Державні кордони встановлюються органічним законом з дотриманням принципів та інших загальновизнаних норм, врегульованих міжнародним правом (п.2)». За Конституцією Республіки Болгарії 1991 р. «Республіка Болгарія є єдиною державою з місцевим самоврядуванням. Не допускаються автономні територіальні утворення (ч.1 ст. 2). Територіальна цілісність Республіки Болгарії недоторканна (ч. 2 ст. 2) [10].

Враховуючи те, що на рівні конституцій закріплюється співвідношення міжнародного права і національного (внутрішньодержавного), і в переважній більшості йдеться про пріоритет норм міжнародного права над нормами національного права, це знаходить своє відображення і питаннях державних кордонів. Тому часто можна зустріти у конституціях чи спеціальних законах статті такого змісту «Якщо міжнародним договором, ратифікованим державою, встановлені інші правила, ніж ті, які містяться в даному Законі, то застосовуються правила міжнародного договору».

Варто підкреслити таку ознаку як збереженість території держави. Встановлення меж держав (саме в цьому полягає завдання кордонів між державами), доведення до відома населення сусідніх країн про початок чи припинення юрисдикції вимагає фактичних дій, підтверджених правовими нормами. Так, Конституція Ірану суворо закріплює принцип: «Не допускається будь-якого перегляду кордонів», передбачає виключення для «незначних окремих змін» при дотриманні одночасно наступних умов: а) що така зміна не буде односторонньою; б) що зміна лінії кордону не завдасть збитків незалежності й територіальній цілісності країни; в) що буде схвалено чотирма п'ятьми від загальної кількості депутатів Меджлісу ісламської ради (ст. 78) [7].

Належним чином визначені і встановлені державні кордони визначають межі дії суверенітету держави, її територіального верховенства. Однією з ланок, що пов'язує конституційно-правову теорію і практику захисту державного суверенітету і державних кордонів, є доктрина меж державного суверенітету, закріплена в низці конституцій [11]. Вивчення конституційних актів зарубіжних країн дозволяє виокремити доктринально-нормативне розуміння меж державного суверенітету, що включає декілька елементів, а саме: 1) межі державного суверенітету встановлюються Конституцією і законами в інтересах громадян, суспільства і держави; 2) внутрішні межі державного суверенітету нерозривно пов'язані з основоположними правами і свободами людини; 3) зовнішні межі державного суверенітету визначаються міжнародною правосуб'єктністю держави; 4) обмеження повноти і могутності державної

влади забезпечуються конституційними гарантіями (розподіл влад; відповідальність посадових осіб різних рівнів, страйк і петиції; недоторканність території і непорушність кордонів; неможливість неконституційного порядку зміни чи скасування Основного Закону і т.д.).

Територіальне верховенство і максимальна ступінь національної юрисдикції у межах кордонів державної території можуть мають принципове значення. Наприклад, не випадково у конституціях деяких країн міститься пряма заборона на створення (розташування) на національній території військових баз іноземних держав (ст. 92 Конституції Республіки Нікарагуа). Аналогічна заборона передбачена ст. 13 Конституції Боліваріанської Республіки Венесуела: «Венесуельський географічний простір є зоною миру. На ньому заборонено розташовувати іноземні військові бази чи установи, які мають будь-які цілі воєнного характеру або мають намір їх мати. Національна територія не може бути відчужена, здана в оренду або передана яким-небудь способом іноземним державам та іншим суб'єктам міжнародного права» [12].

У конституційних актах передбачено обов'язок спеціально уповноважених державних органів, держави в цілому захищати незалежність, суверенітет, територіальну цілісність і непорушність державних кордонів. Так, ст. 15 Конституції Венесуели і ст. 44 Конституції Республіки Перу покладають цей обов'язок на державу, ч.2 ст. 66 Конституції Республіки Кореї – на Президента, а ст. 30 Конституції Республіки Індонезія, ст. 45 Конституції СРВ, ст. 92 Конституції Республіки Нікарагуа, ст. 208 Політичної Конституції Болівії, ст. 217 Конституції Колумбії, ст. 165 Конституції Республіки Перу – на Збройні сили). Повноваження із захисту державного суверенітету поділено між Главою держави, Урядом, Парламентом, Збройними силами, спецслужбами і судами [12].

Певний інтерес представляє досвід роботи іноземних державних інститутів, на які покладено правове регулювання питань забезпечення національної безпеки у прикордонних просторах. Так, найбільшою площею морських просторів територіального моря і виключної економічної зони

володіють США (20 982 418 км²), Австралія (15 835 100 км²), Канада (15 583 747 км²), Росія (24 641 873 км²) і Японія [13].

Так, у США берегова охорона (БОХР) становить могутню воєнізовану структуру з 200-літньою історією. Зараз вона функціонує на основі Морської стратегії забезпечення національної безпеки (The US Coast Guard Strategy for Homeland Security) 2002 р., Закону «Про національну безпеку США» 2002 р. БОХР прийнято у розвідувальну спільноту країни, тому відповідні служби берегової охорони залучалися до реалізації національної програми зовнішньої розвідки, що засвідчує важливе значення для воєнно-політичного керівництва США берегової охорони у забезпеченні оборони і безпеки країни, залучення її сил і засобів до боротьби з тероризмом, виконання інших завдань. Але фінансування діяльності берегової охорони США за рік в середньому коштує американським платникам податків у 4 млрд. доларів [14].

У Канаді організація охорони морських просторів значно відрізняється від інших країн. Тут це цивільна організація, чимало федеральних відомств здійснюють управління більше 80 програмами в сфері морської діяльності, безпосередньо БОХР перебуває у підпорядкуванні Міністерства з рибальства і справам океанів Канади. Загалом Національна безпекова політика Канади визначає мультівідомчий підхід у якості основного в сфері забезпечення морської безпеки [15].

В Австралії відсутній аналогічний орган, подібний до берегової охорони, більшу частину цих функцій виконують національні воєнно-морські сили (ВМС). Забезпечення реалізації законодавства в морських просторах покладено на систему органів виконавчої влади, насамперед, митну службу. Створення БОХР Австралії потребує будівництва кораблів і можливо створення дублюючого флоту, а утримання двох флотів буде занадто дорогою «ношею» [16]. Такої ж позиції дотримуються і в Японії, віддаючи перевагу одному відомству, що забезпечує безпеку на морі (УБМ).

Висновки. Проведений аналіз засвідчує, що у конституціях багатьох країн в одній статті спостерігається поєднання конституційних положень як в

частині статусу території, державних кордонів, так і стосовно їх територіального устрою. Зазвичай вони містяться у таких розділах конституцій як «Загальні засади» або «Основи державного устрою», «Захист конституційного ладу» тощо. Спостерігаються випадки відсутності окремих конституційних положень стосовно державних кордонів. Основоположними засадами та першочерговими чинниками визначення державних кордонів слід виділити: – гарантування національної безпеки, регіональної і міжнародної безпеки; – визначальна роль основоположних принципів та інших норм міжнародного права; – узгодження національних інтересів прикордонних держав дипломатичним шляхом; – врахування природно-ландшафтних, інших особливостей місцевості; – забезпечення політичної, соціально-економічної, культурної та інших видів співпраці тощо.

Іноземні морські держави приділяють достатньо уваги охороні й захисту своїх морських кордонів, адже функціонують самостійні структури, до компетенції яких входить забезпечення безпеки на морі, багатоаспектне правове регулювання їх діяльності, виражене в закріпленні за ними функцій, пов'язаних із захистом національних інтересів в морських та інших просторах. Це варто врахувати при удосконаленні законодавства України щодо державних кордонів, механізмів його реалізації, гармонізації з європейськими стандартами.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Традиційно інститутом захисту суверенітету, територіальної цілісності і непорушності державних кордонів у зарубіжних країнах є виключні (надзвичайні) правові режими. Спеціальним складовим механізмом захисту державної території і суверенітету в зарубіжних країнах зі складною формою державного устрою варто відзначити федеральну інтервенцію. Даний інститут спрямований на забезпечення суспільного порядку, реалізацію основоположних прав і свобод людини, єдність правового простору держави, територіальної цілісності, безперешкодної реалізації державної влади на всіх рівнях.

Проте слід відзначити, що ці питання можуть становити предмет окремих самостійних досліджень та до певної міри виходять за межі нашої роботи.

Список використаної літератури

1. Государственное устройство зарубежных стран граница / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://mirznanii.com/a/26301/gosudarstvennoe-ustroystvo-zarubezhnykh-stran>
2. О Государственной границе Республики Беларусь: Закон Республики Беларусь от 21 июля 2008 г. № 419-З/ [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.newsby.org/news/2008/07/21/text11760.htm>
3. О государственной границе Азербайджанской Республики: Закон Азербайджанской Республики от 9 декабря 1991 г. / [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://www.oecd.org/countries/ukraine/37296642.pdf>
4. О Государственной границе Республики Казахстан: Закон Республики Казахстан от 13.01.1993 г. / [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.ru.government.kz>
5. Конвенція ООН з морського права 1982 р./ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon.rada.gov.ua/laws>.
6. О Государственной границе Российской Федерации: Закон Российской Федерации от 1 апреля 1993 г. № 4730-І (с изменениями и дополнениями)/ [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.base.garant.ru>
7. Конституции государств Азии / Под ред. Т.Я. Хабриевой. Т.3. Дальний Восток. – М. : Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве Российской Федерации; Норма, 2010. – С. 1023.
8. Конституції нових держав Європи та Азії / Упоряд. С. Головатий. – К. : УПФ. Вид-во «Право», 1996. – С.78–79.
9. Конституції зарубіжних країн: [авт.-упоряд.: В. Серьогін, Ю. Коломієць, В. Марцеляк та ін.] / за заг. ред. В. Серьогіна. – Х. : Вид-во «ФІНН», 2009. – 664 с.
10. Конституции государств Европы: сб. в 3 т. / под общ. ред. Л. А. Окунькова. – М. : НОРМА, 2001. – Т. 2. – 840 с.
11. Красинский В. В. Конституционно-правовое регулирование защиты государственного суверенитета в зарубежных странах / Красинский В. В. // Современное право. – 2016. – № 3. – С. 122–129.
12. Конституции государств Америки / Под ред. Т. Я. Хабриевой. Т. 3. Южная Америка. М.: Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве Российской Федерации, 2006. – С. 21.
13. Довгаль П., Свиных О. Опыт зарубежных стран по защите национальных интересов в морских пространствах / П. Довгаль, О. Свиных// Зарубежное военное обозрение – 2009. – №2. – С. 62–66.

14. Benjamin I. The Meaning of Terms limes and limitance/ Isaac Benjamsn // The Journal of Poman Studies, 1988. – Vol. 78. – P. 125 Красинский В. В. 130.

15. Canada, Securing An Open Society: Canada's National Security Policy, April 2004/ [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.pco-bcp.gc.ca/docs/Publications/NatSecurnat/natsecurnat_e.pdf.

16. Labor's Framework for an Australian Coast Guard/ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.alp.org.au/policy/pdprcoastguard230100.html>.

Березенко В. Конституционно-правовое регулирование государственной границы в зарубежных странах

В статье проанализировано особенности конституционно-правового регулирования государственной границы в практике ряда зарубежных стран. На основании изучения содержания конституций, конституционных и иных законов исследуются статус и режим такого государственно-правового института как государственная граница, его защита и преодоление вызовов и угроз нерушимости государственных границ, приграничной безопасности. опыт некоторых постсоветских, европейских и других стран может стать полезным в процессе усовершенствования законодательства Украины в этой сфере, гармонизации с европейскими и международно-правовыми стандартами.

Ключевые слова: государственная граница, правовое регулирование, конституция, законы, защита, безопасность границ, нерушимость.

Berezenko V. Constiitutional-legal regulation of the state border in foreign countries

In the article analyzed the features of the constitutional and legal wow the regulation became wow border in practice, a number of foreign countries on the basis of study of the content of constitutions, constitutional and other laws investigated status and regime of such public law Institute as the State border, his defense and overcoming challenges and threats to the inviolability of State borders, border security.

The analysis shows that in constitutions many countries in one article there is a combination of constitutional provisions regarding the status of the territory, State borders, and respect their territorial structure. Usually they are contained in the following sections of the constitutions as «general principles» or «foundations of the State system», «the protection of the constitutional order», etc. Observed cases of absence of certain constitutional provisions concerning State borders. Fundamental principles and one of the factors determining the borders should be the following: – to guarantee national security, to regional and international security; – defining the role of the fundamental principles and other norms of international law; – harmonization of national interests of neighbouring States in the diplomatic way; – consideration of the natural landscape and other features of the area; – ensure political, socio-economic, cultural and other kinds of cooperation, etc.

Border policy in general is a comprehensive activity of bodies of State power of the implementation functions in the border area and is aimed at ensuring the sovereignty, territorial integrity, and to protect the interests and security of the country in its border area, and on a contractual basis and border spaces in other countries.

In the article the author presents the analysis of the essence of the principle of inviolability of border, the theoretical and practical problems of its realization in national law.

Foreign naval powers pay sufficient attention to the protection and the protection of their marine borders, because the function independent of the structure, the competence of which is safety at sea, legal regulation of their activity, expressed in strengthening them functions relating to the protection of national interests in marine and other spaces. The experience of some post-Soviet, European and other countries could be useful in the process of improvement legislation on State borders, mechanisms of its implementation, harmonization with European and international legal standards.

Key words: *the State border, legal regulation, Constitution, laws, protection, border security, inviolability.*